

Onderzoeksprogramma

Academische

Opleidingsscholen

De Fontein

Algemene informatie

Gegevens deelnemers
Titel onderzoeksplan
Samenvatting

Onderzoeksvoorstel

Inleiding en onderzoeksvragen
Methode / Plan van aanpak
Werkplan
Kader van het onderzoek
Opbrengsten van het onderzoek
Literatuurreferenties
Overige relevante informatie

Algemene informatie

Gegevens deelnemers

Naam en adres van de school	De Fontein, Lijsterhof 3 3772 AA Barneveld
Directeur	Arco van Houwelingen
Masterleerkrachten	Jolanda Heek (Orthopedagogiek, in opleiding) Marijke Hellema (Gedragsspecialist)
Docent Lectoraat	Gert-Jan Veerman

Titel onderzoeksplan

Onderzoekende houding als basis voor talentontwikkeling.

Samenvatting

Lekensamenvatting van het onderzoek

Gebruik maximaal 50 woorden en beschrijf het onderzoek in termen die begrijpelijk zijn voor iemand die niet in het betreffende vakgebied werkzaam is.

Wanneer de focus teveel ligt op de opbrengsten, is de balans tussen cognitieve ontwikkeling en de brede ontwikkeling van het kind zoek. Het doel van dit onderzoek is om door middel van het ontwikkelen van een onderzoekende houding bij leerlingen en leerkrachten nieuwe balansen te ontdekken tussen opbrengst- en talentgericht werken.

Trefwoorden

Gebruik maximaal 5 trefwoorden

Talenten, opbrengsten, onderzoekende houding, klassenmanagement

Onderzoeksveld

Geef hier de discipline(s) die van toepassing is/zijn op uw onderzoek.

Vakdidactiek, pedagogiek, onderwijskunde

Onderzoeksvoorstel

Inleiding en onderzoeksvragen

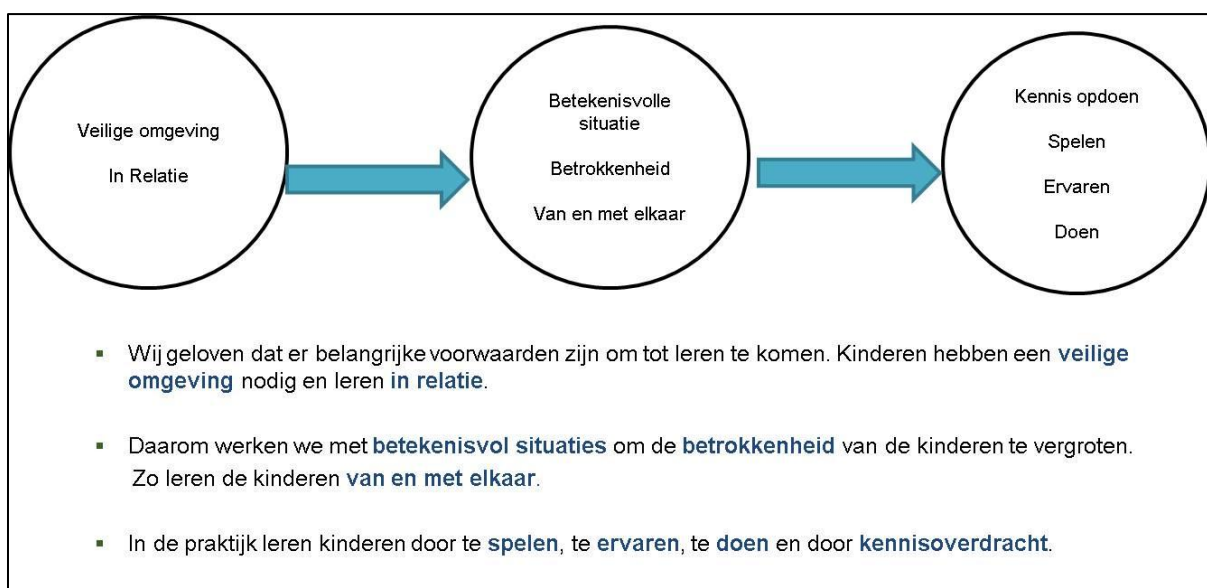

Context

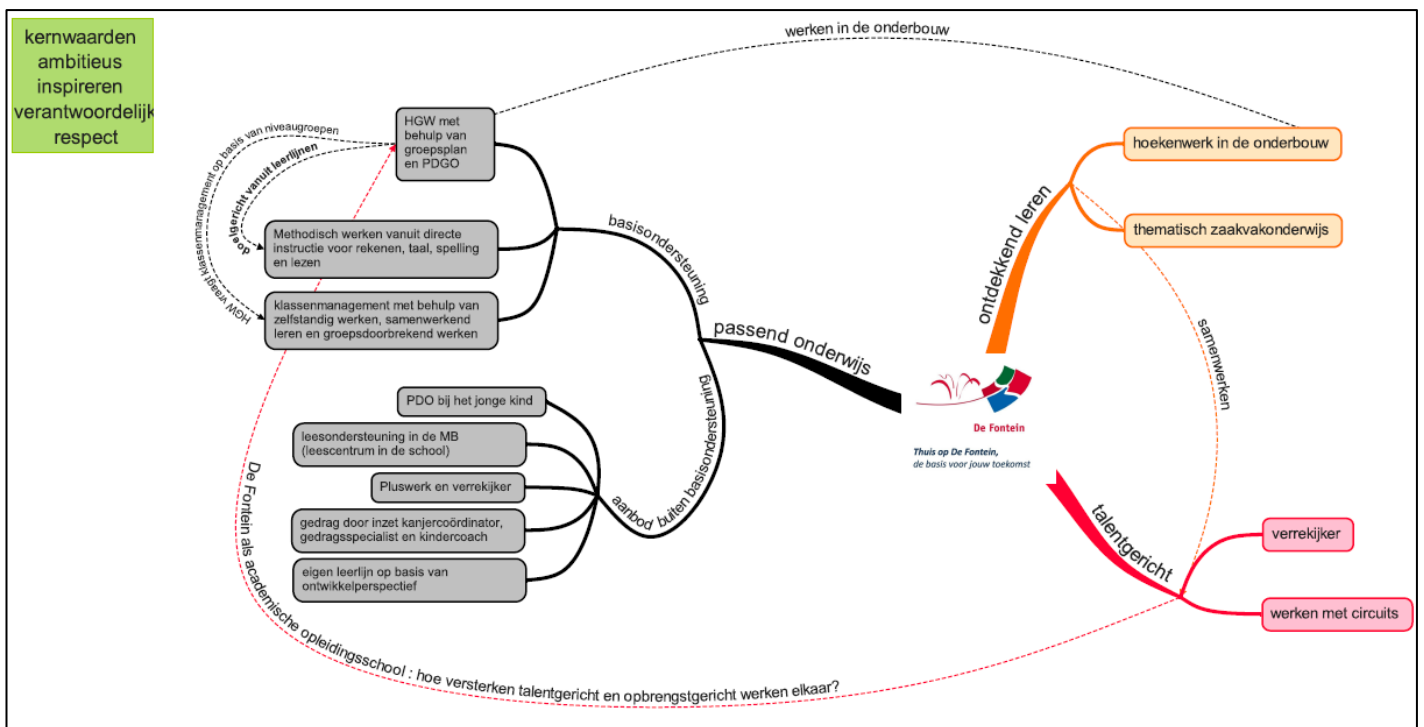
Beschrijf hier de context van de school waar het onderzoek wordt uitgevoerd.

De Fontein is de school voor de wijken Barneveld-Zuid, de Burgt en Veller. De Fontein is een school met twee locaties, elk met een eigen brinnummer. Leerlingen worden ingeschreven op de locatie van het voedingsgebied. Het aantal leerlingen per 1 augustus 2015 is $\pm$ 480 leerlingen. Het aantal personeelsleden staat momenteel op $\pm$ 40.

In september 2014 heeft er een visietweedaagse plaatsgevonden waarbij het team de visie op het leren van leerlingen van De Fontein opnieuw geformuleerd heeft. Figuur 1 geeft dit schematisch weer.

Figuur 1. Visie van De Fontein op leren.

Figuur 2. Schoolontwikkeling van De Fontein.

Figuur 2 geeft weer hoe De Fontein bezig is met schoolontwikkeling. De onderwerpen links in het model zijn op veel vlakken al geïmplementeerd. Momenteel bevindt De Fontein zich bij deze onderwerpen in de fase van borgen en verdiepen. De onderwerpen rechts in het model zijn onderwerpen waarin De Fontein zich verder in wil ontwikkelen. Het spanningsveld is hierbij hoe een goede balans kan worden gevonden tussen dat wat al ontwikkeld is (linkerkant figuur 2) en dat wat De Fontein wil gaan ontwikkelen (rechterkant van het model). Naast deze ontwikkelingen is De Fontein dit jaar Academische Opleidingsschool geworden. Hierdoor ontwikkelen in de aankomende tijd zowel het team als de derde- en vierdejaars studenten zich verder op het gebied van onderzoeksvaardigheden.

Probleemstelling

Beschrijf hier de kwaliteitsslag die de school gemaakt wil hebben na de onderzoeksperiode.

De afgelopen jaren lag de focus op De Fontein op het verhogen van de opbrengsten. Daarin zijn grote vorderingen gemaakt. Het niveau op het gebied van taal, rekenen, spelling en lezen is omhoog gegaan. Tegelijkertijd merken de leerkrachten op dat ze teveel bezig zijn met opbrengsten en daarbij minder kijken naar de andere aspecten van het kind. Daarmee wordt bedoeld dat een kind meer is dan alleen cognitief sterk of zwak en ook dat leerkrachten andere talenten en vaardigheden van het kind willen benutten.

De wenselijke situatie na de onderzoeksperiode:

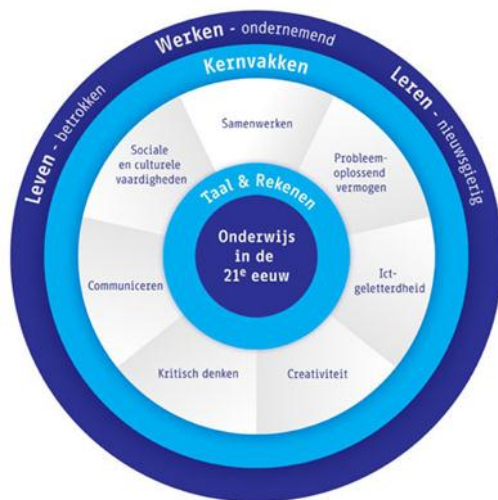
- Het niveau van De Fontein op het gebied van taal, rekenen, lezen en spelling blijft hetzelfde of hoger.
- Leerkrachten hebben handvatten om talenten bij kinderen te ontdekken, te versterken en te ontwikkelen.

- Aan het eind van de onderzoeksperiode is er een concept gekozen, passend bij De Fontein, waarbij de leerkrachten de leerlingen een onderzoekende houding bij de zaakvakken ontwikkelen. Er is een start gemaakt met de implementatie van het concept.
- Aan het eind van de onderzoeksperiode is onderzocht hoe het aanleren van een onderzoekende houding vormgegeven kan worden binnen methodisch werken (taal, rekenen, lezen en spelling).

Literatuurverkenning

Beschrijf hier de relevante literatuur in relatie tot de probleemstelling.

Behalve cognitieve leerdoelen kunnen scholen allerlei andere doelen nastreven. In het huidige onderwijskundige debat wordt steeds meer benadrukt dat scholen zich niet alleen moeten richten op cognitieve opbrengsten die met toetsen meetbaar zijn, maar ook op bredere talenten (Bulterman-Bos, Kaldeway & De Heer, 2013). Naast een nadruk op cognitieve opbrengsten is er binnen bepaalde schoolconcepten ook groeiende belangstelling voor het ontwikkelen van andere vaardigheden die van belang worden gevonden voor de 21ste eeuw (Bulterman-Bos, Kaldeway & De Heer, 2013). Deze vaardigheden zijn in combinatie met cognitieve leerdoelen samengevat in een model van de Stichting Leerplanontwikkeling. Het gaat hierbij zowel om cognitieve doelstellingen, als om vaardigheden zoals kritisch denken, creativiteit, probleemoplossend vermogen en samenwerken. Dit wordt weergegeven in figuur 3.

Figuur 3. Onderwijs in de 21^e eeuw (Kennisnet, 2014).

Hoewel deze nieuwe hype in onderwijsland de focus van de scholen verbreedt van cognitieve leeropbrengsten naar specifieke vaardigheden, is het de vraag of deze vaardigheden allemaal zo specifiek alleen voor de 21ste eeuw gelden (Martens, 2014) en of deze focus niet op korte termijn weer wordt ingehaald door een andere focus. Verder zijn de 21ste-eeuwse vaardigheden niet duidelijk genoeg om conceptueel een heldere richting aan te geven voor het onderwijs. Martens (2014) doet in zijn kritiek op de 21ste-eeuwse vaardigheden juist daarom een voorstel voor een focus op het gezonde verstand wanneer het gaat om vaardigheden. Hij stelt dat juist een focus op een onderzoekende houding van zowel leerkrachten als leerlingen van belang is.

De Fontein geeft aan een combinatie te willen maken tussen het behouden van de cognitieve opbrengsten en het ontwikkelen van een onderzoekende houding bij zowel de leer-

krachten als de leerlingen. Hoewel hiermee duidelijk is *wat* (Biesta, 2012) er moet worden nagestreefd, blijft het hierbij nog onduidelijk *hoe* deze focus kan worden bereikt. Binnen het opbrengstgericht onderwijs wordt de focus gelegd op cognitieve kennis en niet op vaardigheden (Bulterman-Bos, Kaldewey & De Heer, 2013). Dit betekent dat De Fontein naast de huidige vorm van opbrengstgericht werken (Gelderblom, 2010) andere vormen van werken met de kinderen wil ontwikkelen om toe te komen aan een onderzoekende houding.

Martens (2014, p. 14) geeft aan waar bij een onderzoekende houding aan kan worden gedacht: improviseren, leren van ervaring, uitproberen, niet bang zijn om een fout te maken, kritisch denken, van elkaar leren en inzichten doorgeven. Didactische vormen die hierbij lijken aan te sluiten zijn ontdekkend leren en onderzoekend leren.

Een voorbeeld hierbij is het model van Van Graft & Kemmers (2007). In dit model worden de onderzoeksvaardigheden aangeleerd door middel van een stappenplan. Hoewel de literatuur van Van Graft en Kemmers zich richt op natuur en techniek, kunnen deze vaardigheden ook buiten deze lessen worden aangeboden. Problematisch bij ontdekkend leren is echter dat de concepten ontdekkend en onderzoekend leren steeds opnieuw onder steeds andere namen worden geïntroduceerd (Kirschner, Clark & Sweller, 2012), en mogelijk daardoor niet eenduidig worden gehanteerd. Verder kan een focus op andere doelen dan cognitieve doelen leiden tot een verlaging van de resultaten op het oorspronkelijke doel (Biesta, 2012). Kirschner, Clark en Sweller (2012) stellen bijvoorbeeld dat allerlei vormen van zelf ontdekkend leren samengaan met lagere cognitieve opbrengsten. Dit wil echter niet zeggen dat leerlingen met deze didactiek zich geen andere vaardigheden eigen maken. Deze vaardigheden zijn moeilijker meetbaar (Bulterman-Bos, Kaldewey & De Heer, 2013), maar hoeven daarmee niet als minder waardevol te worden gewaardeerd.

Hoofdvraag en deelvragen

Beschrijf hier de hoofdvraag van het onderzoek en de deelvragen.

De hoofdvraag voor het onderzoek is:

In hoeverre draagt een onderzoekende houding van leerkrachten en leerlingen bij aan de balans tussen talentgericht werken en opbrengst gericht werken?

Deelvragen:

1. Welke vormen van onderzoekend leren worden momenteel toegepast op De Fontein?
2. Welke vormen van opbrengstgericht werken zijn essentieel voor het behouden van de cognitieve opbrengsten?
3. Wat is nodig om leerlingen en leerkrachten een onderzoekende houding te laten ontwikkelen?
4. Welke vormen van onderzoekend leren versterken de onderzoekende houding van leerlingen en leerkrachten en zouden op De Fontein kunnen worden ontwikkeld?

Methode / Plan van aanpak

Geef hier een indicatie van mogelijke methoden, nader uit te werken door de onderzoeksteams.

- Methodieken vakintegratie en onderzoekende houding beschrijven
- Scholen bezoeken
- Nulmeting onderzoekende houding
- Interviews collega's

- Heranalyse vragenlijst naar onderwijsvisie?
- Focusgroepgesprekken?
- Enquêtes
- Experimenteren met concepten en methodieken (zowel zaakvakintegratie als onderzoekend leren).

Werkplan

Jaar	Werkplan (2015-2018) <i>Geef voor elk jaar aan welk deelonderzoek wordt uitgevoerd.</i>
2015-2016	Literatuurverkenning opbrengstgericht werken en onderzoekende houding. Nulmeting wat er aan onderzoekend leren en opbrengstgericht werken wordt gedaan.
2016-2017	Er wordt in de literatuur onderzocht wat wordt verstaan onder een brede ontwikkeling van leerlingen en hoe leerkrachten de talenten bij kinderen kunnen versterken en ontwikkelen. In dit jaar wordt onderzocht welke concepten er zijn op het gebied van geïntegreerd zaakvakonderwijs. Verder wordt vanuit de literatuur onderzocht welke onderzoeksvaardigheden en attitudes ontwikkeld kunnen worden. Bij het kiezen van een concept wordt rekening gehouden met de wensen en visie van De Fontein. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de onderbouw.
2017-2018	In dit jaar wordt het concept geïmplementeerd en geëvalueerd. Er wordt onderzocht welke aspecten van het onderzoekend werken, zoals dat dan plaatsvindt met het gekozen concept, meegenomen kunnen worden bij het methodisch, opbrengstgericht werken op de ochtenden.
Voorjaar 2018	Vorbereiding volgende onderzoeksperiode.

Kader van het onderzoek: potentie tot bijdrage aan wetenschap, maatschappij of technologie

Het ontwikkelen van een onderzoekende houding wordt naast een doel op zichzelf, cruciaal beschouwd voor de latere ontwikkeling van leerlingen richting wetenschap en technologie.

Opbrengsten van het onderzoek voor het onderwijs van de basisschool / de academie/ de onderwijspraktijk in brede zin (incl. de verbinding met kritische beroepssituaties)

Het onderzoek geeft opbrengsten die zijn gekoppeld aan de volgende kritische beroepssituatie van de academie: 4. Talentontwikkeling (kinderen en hun talenten) met de bijbehorende kenmerkende beroepssituaties:

4a Je bent er in je onderwijs op gericht om bij ieder kind diens talent(en) zich zo volledig en krachtig mogelijk te laten ontwikkelen. Daarbij ben je niet alleen gericht op de ontwikkeling van de cognitieve vaardigheden van leerlingen, maar besteed je ook veel aandacht aan de creatieve, sportieve en muzikale vaardigheden van je leerlingen. Je houdt rekening met de verschillen in voorkeursstijlen van jongens en meisjes. Ook werk je nadrukkelijk aan sociale vaardigheden.

Literatuurreferenties

Biesta, G.J.J. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Den Haag: Boom/Lemma.

Bulterman-Bos, J.A., Kaldeway, J., & De Heer, C. (2013). Vakmanschap, talentontwikkeling van leraren en opbrengstgericht werken: passen ze bij elkaar? *Basisschoolmanagement*, 27(7), 21-25.

Gelderblom, G. (2010). Waarom zijn opbrengst gerichte scholen succesvol? *Basisschoolmanagement*, 24 (4), 4-8.

Van Graft, M., & Kemmers, P. (2007). *Onderzoekend en ontwerpend leren bij natuur en techniek: basisdocument over de didactiek voor onderzoekend en ontwerpend leren in het primair onderwijs*. Den Haag: Platform Bèta Techniek.

Kirschner, P. A., Clark, R., & Sweller, J. (2012). Helemaal uitleggen of zelf laten ontdekken? Onderzoek spreekt voor volledig begeleide instructie. *Van twaalf tot achttien*, 14-16.

Kennisnet (2014). Thema 21st-century-skills. Opgehaald van www.kennisnet.nl/themas/21st-century-skills/

Martens, R. (2014) Oeroude moderne vaardigheden. *OnderwijsInnovatie*, 12-14, september